

Татјана М. КАТИЋ

Историјски институт у Београду

НАСЕЉА СРПСКЕ ЖУПЕ/ОСМАНСКЕ НАХИЈЕ ТОПОЛНИЦЕ (15–16. ВЕК)

Айсџиракџи: Средњовековна жупа Тополница, позната и као Анђелова Тополница, уобичајено се идентификује с облашћу новобрдске Криве Реке. Ретки помени тополничких села у средњем веку не омогућавају реконструкцију њеног простора, као ни до сада објављени османски извори, конкретно попис области Бранковића из 1455. године, који бележи свега 54 тополничка насеља. Међутим, на основу пописних књига с краја 15. и из 16. века, у којима је регистровано око 120 села нахије односно жупе Тополнице, могуће је исцртати границе области. На основу тога видеће се да Тополница није идентична новобрдској Кривој Реци како се до сада сматрало. Такође ће се недовољно показати да је Анђелова Тополница првобитно био назив конкретне насеља, формираног око поседа које су добили припадници византијске породице Анђела по досељавању у Србију. Временом се, услед јачања њиховог утицаја, назив проширио на целу жупу односно нахију али никада није обухватио подручје око Новог Брда нити већи део поречја Криве Реке.

Кључне речи: Вучитрнски санџак, нахија Тополница, византијска породица Анђели, Махмуд-паша Анђеловић, османско хришћанско племство.

Године 1858. Франц Миклошић је у својој знаменитој збирци српских средњовековних извора *Monumenta Serbica* објавио даровну повељу манастира Грачанице из 1321. године. У овом документу се на три места помиње име Тополнице, као српске средњовековне жупе која припада липљанској епископији и у којој се налази село Коретино (Miklosich 1858: 565). Две деценије касније, Константин Јиречек је, водећи се чињеницом да у доњем току Криве Реке постоје села Коретин и Тополница, закључио, без ослоњања на друге изворе, да је Тополница стари назив Криве Реке (1879: 55). Позивајући се на Јиречека, Стојан Новаковић је пишући о Новом Брду и врањском Поморављу, изнео мишљење да је средњовековна жупа Тополница идентична области Криве Реке (1879: 264). Иларион Руварац (1890) је затим, једанаест година касније, у раду о манастиру Убошцу, поменуо

* Виши научни сарадник, ORCID 0000-0002-1339-7305, tatjanakatich@gmail.com

** Рад је резултат истраживања спроведеног уз подршку Фонда за науку Републике Србије, пројекат бр. 1565, *Reshaping Nobility: Formation of the new Christian elite in Ottoman Serbia (15th-18th century)* – NOBILITY.

Анђелову Тополницу као место на коме се манастир, судећи према записима из 17. века, вероватно, налазио.¹ Не знајући шта се крије иза овог имена, питање је оставио нерешеним. Бавећи се истом темом Стојан Новаковић (1911) је Анђелову Тополницу поистоветио са средњовековном жупом Тополницом, односно са новобрдском облашћу. Од тада се, у науци, уз жупу Тополницу уобичајено користи епитет Анђелова, а идентификација с облашћу Криве Реке, односно Новог Брда, сматра се неспорном.

Један од ретких који је изнео извесне резерве по том питању јесте Атанасије Урошевић, аутор обимне антропогеографске студије савремене области Криве Реке (1950). Он је истакао да се у 14. веку за нека села у поречју Криве Реке не каже да су у Тополници већ *конь Новоја Бърда*, као и да се сâмо Ново Брдо у једном дубровачком извору из 1398. године бележи да је *in loco vocato Criva Riecha* (1950: 5); ово последње разумео је као топографски назив а не као име области. Урошевић је сматрао да је назив Тополница био слабо заступљен у средњем веку, а да је атрибут Анђелова добио, или по Михаилу Анђелу, тесалијском кнезу који се по паду Тесалије под Турке настанио у Новом Брду, или по његовим синовима Михаилу и Махмуду, који су доспели до високих положаја у српској и османској држави.² Пошто је име Анђелова Тополница било у употреби током 17. века, закључује даље, област је променила име у Крива Река тек у 18. веку, у време великих миграција и етничких поремећаја (Урошевић 1950: 6).

Нешто више података о насељима средњовековне жупе Тополнице донела је Књига дуговања Михаила Лукарчевића, дубровачког трговца који је 1430-их година живео и радио у Новом Брду (Динић 1957). У њој је поменути водио детаљну евиденцију својих дужника, бележио из којих села потичу, а за она мање позната наводио је и област у којој се налазе; за село Коретино, на пример, није нагласио да се налази у Тополници, вероватно јер је то била општепозната чињеница. Лукарчевић је, са ознаком 'у Тополници' забележио села: Баошинци, Божојевци, Грубшинци, Каменица, Карачево, Копривница, Крушевица, Моховац и Радулинци (Динић 1957: 43-46, 50-51, 73-74, 78-79, 82). Данас, изузев села Грубшинци и Крушевица, постоје сва с истим или незнатно измењеним именима и налазе се већином на територији општине Косовска Каменица.³

Захваљујући Лукарчевићевим подацима средњовековна жупа Тополница почела је да поприма прве конкретне, али ни приближно целовите обресе. Услед недостатка других извора и даље се нагађало о простору који је обухватала и да ли је идентична криворечкој односно новобрдској области. Михајло Динић прихватио је мишљење да су насеља на подручју Новог Брда чинила жупу Тополницу, али је

1 О издањима старих српских записа и натписа и детаљно о манастиру Убошцу в. Тодић 2013.

2 Михаило Анђеловић је носио титулу великог челника, касније великог војводе Србије, а после смрти деспота Лазара Бранковића 1458. године, постао је члан трочланог намесништва које је управљало Деспотовином. Махмуд Анђеловић био је румелијски беглербег и велики везир (1456-1468; 1472-1473).

3 Баошинци су данашње Бушинце, Божојевци – Божевце и Моховац – Муховац. Радулинци су махала Радловце села Братиловце (Урошевић 1950: 94).

истакао да преклапање с данашњом облашћу Криве Реке није потпуно (Динић 1962: 31-32).⁴ За већину места у новобрдској околини, која се јављају у Лукаревевићеву књизи без ближе одреднице, сматрао је да несумњиво припадају жупи Тополници. Тако је на пример у Тополницу убројао: Брезницу, Дабишевце, Зајчевце, Ваганеш, Ајновце, Стрезовце, Маревце, Нишино Коло, Макреш, Рајково Коло, Зајчевце, Бусовато и Десивојце (Динић 1962: 33-34). Од свих побројаних, само су последња два села припадала жупи Тополници, што ћемо показати у наставку рада.

Одговор на питање обима територија жупа у касном средњем веку треба потражити у османским катастарским пописима (тапу тахир дефтерима) који су састављани одмах по освајању и касније у 16. веку. Наиме, на више примера до сада је утврђено да су Турци Османлије, скоро по правилу, поштовали затечену територијалну организацију и да су постојеће жупе само преименовали у нахије или зеамете.⁵ Термин жупа у српским средњовековним изворима означава територијално–управну јединицу састављену од више села која се налазе на географски јасно омеђеном простору. Жупе су биле различите величине и често су, али не увек, имале и утврђено место – град који је био управни центар жупе. У османској административној терминологији појам нахије (тур. *nahiye*, област, крај, подручје, предео, страна) означавао је исто што и жупа: економско–територијалну и управну јединицу нижег ранга која је обухватала села одређене предеоне целине. Нахије су обично имале управно средиште – тур. *nefs*, које се налазило у некадашњем центру жупе, утврђеном месту, уколико га је било, или у највећем селу области. Међутим, било је и нахија без нефса, односно без икаквих управних функција, што нас доводи до другог значења речи нахија, а то је искључиво предеона, географска целина која не представља никакву управну јединицу; вероватно се и српски термин жупа повремено користио у овом значењу.⁶

Падом српских земаља под османску власт велики број жупа, сада нахија, задржао је свој статус. Припадност насеља одређеној предеоној целини или жупи остала је иста јер су податке о томе османски писари добијали директно од самих становника села и у неизмењеном облику их уносили у пописе. На тај начин је у првим османским дефтерима фиксирано стање из предтурског,

4 Динић је „*loco vocato Criva Riecha*“ у дубровачком документу из 1398. године схватио као назив мање области, док је одредицу „*коњ Новог Бърда*“ тумачио у ширем значењу од жупе Тополнице, што је, како ћемо касније видети, исправно.

5 У првим деценијама турске власти освојене области имале су погранични, крајишки статус тј. привремену форму управе. Мања подручја унутар крајишта имала су статус зеамета јер су била под директном контролом појединих виших војних заповедника – занима. Увођењем редовне власти зеамети би постајали нахије; на пример, средњовековна жупа Алтин је 1477. године представљала зеамет Алтун-или, а 1485. када је основан санџак Скадар, нахију Алтун-или (Катић, Гарић Петровић 2012).

6 Нахија се такође могла односити на одређену друштвену групу, влахе, јуруке и друге, који су, с обзиром на своја права и обавезе, третирани као посебан ентитет. Нахије влаха и осталих група биле су надтериторијалне друштвене формације које су имале своје посебно место у административној систему Царства. Такав је случај, на пример, са зеаметом односно нахијом Влаха Вукове земље. Детаљније в. Катић 2021.

средњовековног периода.⁷ И жупа Тополница је задржала своју територијалну посебност поставши нахија Тополница у оквиру Вучитрнског санџака. Анализом расположивих пописа ове провинције из 15. и 16. века, могуће је установити њен некадашњи обим.

Први корак у том правцу учињен је објављивањем *Опширног дефтера вилајета Вук*, код нас познатог као попис области Бранковића, из 1455. године (Hadžibegić-Handžić i dr. 1972). Овај дефтер, као и сви из 15. века, састављен је према редоследу војничких поседа односно прихода, а не према територијалном распореду насеља, односно према нахијама. То значи да су села и људи пописивани према томе да ли су припадали вишем или нижем војном заповеднику односно његовом хасу или су спадала у тимар односно у приходе витеза – спахије, тврђавског посадника или војника најнижег ранга-ешкинџије. Наслов у коме стоји да пописана села припадају одређеној нахији стављан је само код хасова. У османистици је познато да се овај наслов, по правилу, није односио на сва села дотичног хаса, већ на већину наведених. Наиме, хасови су, с обзиром на висок износ прихода, обухватали значајан број села, која не само да су се налазила у више нахија, већ често и у више санџака. Из тог разлога, само на основу једног дефтера из 15. века, и то непотпуног⁸, који је организован према тимарима а не према нахијама, није могуће извршити прецизну убикацију насеља нити утврдити њихову административно-територијалну припадност. Потребно је упоредити га са другим пописима, а нарочито са дефтерима из 16. века који су састављени према територијалном принципу. Приређивачи пописа из 1455. године нису улазили у ову проблематику, нити су претерану пажњу поклањали убикацији насеља. Многа села у попису остала су им непозната, а нека су, управо због мањка пописа за поређење, погрешно убицирана⁹ или нетачно прочитана, па самим тим и неисправно идентификована.¹⁰

7 Досадашња медијистичка и османистичка истраживања показала су да су границе средњовековних жупа у највећем броју случајева одговарале границама тек успостављених османских административних јединица. Поклањања територијалног опсега жупа и истоимених нахија утврђена су за Алтин (Катић, Гарић Петровић 2012), Плав (Мишић 2003: 76), Злу Реку (Мијатовић 1979: 212), Заграту (Гарић Петровић, Amedoski 2014) и друге.

8 Опширном дефтеру вилајета Вук из 1455. године недостаје око 250 насеља која су спадала у султанов хас, као и још нека.

9 Тополничко село Свињарине је идентификовано са Свињарем код Косовске Митровице, Катун је смештен западно од Урошевца, а Леноглава код Глоговца у Дреници. Г. Д. и С. Крушевица поистовећене су са Крушевицом јужно од Орљана, код Батлавског језера, а Излашница са селом Злаш, источно од Приштина (Hadžibegić, Handžić i dr. 1972: 196, 198, 202-204, 207). Разлози због којих су наведене убикације нетачне су следећи: Косовска Митровица, тур. *Dimitrofce* припадала је Босанском санџаку и била је центар (*nefs*) Звечанске нахије, због чега на њеном ближем као ни на ширем подручју није могуће сместити ни једно село које је припадало Вучитрнском санџаку. Околина данашњег Урошевца и област Дренице припадали су нахијама Морава и Вучитрн, па је то, поред удаљености, разлог због кога тамо не треба тражити села нахије Тополнице. Крушевица код Батлавског језера, данас заселак села Бараина, такође је прилично далеко од језгра тополничке области. Ова Крушевица је, као и Бараина (тур. *Brayine*), и друга суседна села, припадала нахији Лаб и вођена је само под именом Крушевица, без ознака Горња, Доња и Средња. Село Злаш, у пописима вођено као Излаш, припадало је нахији Богарина/Бугарина и нема везе с тополничком Злашницом (*167 Rûm-ili defteri*: 324, 358, 361).

10 Хадибегић, Ханџић и др. читали су село Понешка (в. факсимил 138г у другом тому издања дефтера) као Пољишце и идентификовали га са селом Пољце (?) западно од Урошевца (1972: 202).

Ове недостатке покушали су да отклоне сарадници на пројекту *Насеља и сџановнишићво обласџи Бранковића 1455. године* (Маџура и др. 2001). Међутим, с обзиром да нису османисти, многе појаве у дефтеру су им, или остале нејасне, или су погрешно протумачене. Када је о убикацији насеља реч, она је трудом истих унапређена, али не у задовољавајућој мери. Конкретно, код нахије Тополнице основна грешка је направљена схватањем да сва пописана села, која се наводе после наслова „Нахија Тополница, хасови Касим-бега, субаше Новог Брда“ (Hadžibegić, Handžić i dr. 1972: 183-203) припадају нахији Тополници. Међутим, како смо већ истакли, села хаса најчешће се нису налазила само у једној нахији, па се зато ни наведени наслов не односи на сва села. Хасу Касим-бега припадало је петнаест села, међу којима је више од половине преузето од других корисника, што је и наглашено у попису. Управо та села нису припадала Тополници, већ, како смо утврдили поређењем с другим пописима Вучитрнског санџака, нахији Морави (Г. и Д. Гуштерица, Добротин) и нахији Вучитрн (Окраштица, Г. и Д. Пантина, Д. Кичић и Овчарево). Преосталих седам села хаса налазило се у Тополници: Пасјан, Бусавата, Прилепница, Радановци, Тополница, Панчиловци (касније бележен као Панчел) и Мухоловац односно Моховац. Приликом убикације, такође, није узето у обзир да је нахија територијална целина и да се села која њој припадају, не могу налазити на територији других санџака, осим ако се не ради о граничном подручју где јесте могуће преклапање са суседном нахијом, истог или суседног санџака. Тако на карти нахије Тополнице у истој књизи (Маџура и др. 2001: 138–139) налазимо села смештена у околини Власотинца, које је тада припадало нахији Дубочици Крушевачког санџака, одељеној од Тополнице другим нахијама Крушевачког и Вучитрнског санџака.

Попис вилајета Вук из 1455. године, будући некомплетан, бележи у нахији Тополници свега 54, односно 57 насеља ако рачунамо појединачно горње, доње и средње делове истог села, као и осам селишта – мезри. Недавно објављени попис *војнука - хришћана у војничкој служби Османског царства, из 1455. године* садржи помен још 40 села, чиме се број насеља тополничке нахије пење на око 100 а наша знања о простору који је обухватала жупа/нахија Тополница значајно допуњују (Катић 2020: 68–69).

Дефтер војнука је, међутим, и вредно сведочанство о присуству средњовековног племства у дотичној области у другој половини 15. века. Наиме, Тополница је од свих крајева обухваћених овим пописом, давала највећи број оклопљених коњаника – цебели војнука, њих 68, који су учествовали у османским походима. Већином су то били ситни племићи који су и пре доласка Турака уживали слободне војничке

Реч је, заправо о делу села Понеш (Пониша), које је у предтурско време припадало жупи Морави (Динић 1962: 35), у коме се налазила топионица за тоњење руде – коло. Понешка се у дефтеру Области Бранковића наводи међу селима која су већином припадала Тополници, што не мора да значи да је и она сама тада убрајана у Тополницу. У попису из 1477. године (ВОА, МАД 16: 59) село је регистровано под именом Понешкова, с посебном напоменом да припада нахији Каратонау, суседној Тополници. У пописима 16. века Понешкова Кола, Понешов Кола су уписана у нахији Тополници, док су друга два дела, Горња и Доња Понеша уписана у Морави (ВОА, ТД 133: 108-109, 593; ТКГМ, ТТд. 124: 65, 307).

баштине и били дужни да на коњу и у лаком оклопу прате владара у походу. Међу њима је такође било и синова спахија, некадашње пронијарске властеле, која је сада уживала тимаре, а чији су синови често прво добијали статус џебелије – лаког оклопника, као неку врсту припремне војничке службе пре него што би почели да ратују као тешки оклопници (Катић 2020: 12-15, 17).

У Тополници је, иначе, спахија хришћана било 73 на седамнаест тимара, према попису вилајета Вук (Hadžibegić, Handžić i dr. 1972: 201–205). То значи да је било најмање седамнаест, судећи према приходима тимара, ситних властеоских породица, у којима су браћа или отац са синовима заједно држали тимар (Катић 2020: 64). За многе од њих је наглашено да су старе спахије, односно да су, примљени у османску службу још за време претходног султана (Hadžibegić, Handžić i dr. 1972: 197, 201-205).

Топонимија тополничке нахије такође указује на бројно војничко племство ове области. Наиме, поједина села носе имена која сугеришу да је реч о властелинским презименима односно патронимицима или родовским надимцима; истовремено та имена носе и неки од пописаних војника у селу. На пример, у селу Дурути живи џебелија војник Радич син Дурута/Дуруте а у селу Сврдовица Којчић, џебелија Радуј син Којчића (Катић 2020: 18).

Најизразитији пример је, ипак, село Ангела/Анђела, тј. Ангелово село, које се у пописима 15. и 16. века упоредо јавља под тим и именом Ангела односно Ангелова Тополница.¹¹ Овај други назив јасно указује да је насеље формирано у непосредној близини средњовековне Тополнице, одседа које је византијска породица Ангели тј. Анђели добила по доласку у Србију крајем 14. века, а могуће и раније. Истакнути припадници ове фамилије, браћа Михаило Анђеловић и Махмуд-паша Анђеловић рођени су, највероватније, у Ангела селу односно на породичном имању код Тополнице у првим деценијама 15. века.¹² Старо село Тополница среће се у попису из 1455. године када је у њему регистровано пет породичних и једно удовичко домаћинство (Hadžibegić, Handžić i dr. 1972: 186). Наредни пописи га не бележе, већ само село Ангели, Ангелово односно Ангелову Тополницу, што значи да су се насеља у међувремену спојила и да је познато име Анђела постало саставни део имена села Тополнице. Најранији сачувани османски подаци о селу Анђела датирају из 1477. године када је у њему било двадесет породичних и три удовичка домаћинства, као и осам самаца - нежењених (ВОА, MAD 16: 60а).

У Анђеловом селу и његовој непосредној околини, судећи према османским пописима, чланови породичног клана Анђели, који више нису имали племићки статус, живели су до краја 15. века, а можда и дуже. Године 1477. у Анђеловој

11 *Karye-i Angela* (ВОА, TD 9: 31; ВОА, MAD 97: 11b), *karye-i Angelova* (ВОА, TD 977: 195; ВОА, TD 133: 552; ВОА, TD 377: 108). *Karye-i Angela Topolnica* (ВОА, MAD 16: 60а; ВОА, TD 1048: 630; ВОА, TD 22: 37), *karye-i Angelova Topolnica* (ВОА, TD 234: 607; ТКГМ, ТТд. 124: 64b). Село није препознато од стране приређивача пописа вилајета Вук из 1455. године (Hadžibegić-Handžić i dr. 1972: 186, нар. 146) који су његово име у ВОА, TD 22: 37 прочитали као „скела Тополница“.

12 Њихов отац Михаило живео је у Србији 1420-их година (Stavrides 2001: 76-78).

Тополници је уписан извесни Степан син Анђела (ВОА, TD 1048: 630), а у нешто каснијем попису срећемо опет истог Степана Анђела али овог пута са сином Николом (ВОА, TD 9: 31). У оближњем селу Горчинци тада је живео и неки Марко син Анђела, скупа с браћом Димитријем и Ђуром (ВОА, TD 9: 91).

Године 1486. међу спахијама тополничке нахије, дакле међу припадницима војничког племства, био је извесни Ђорђе син Анђела, за кога је наглашено да му је и отац био спахија. Он је са још девет синова старих спахија уживао заједнички тимар. Сви су били хришћани изузев једнога, Алија, који је изгледа недавно прешао на ислам и чије име оца није уписано али је забележено да је рођак Махмуд-паше (Анђела) (ВОА, TD 11: 213). Рођака Махмуд-паше Анђеловића било је још у Тополници, као и у другим жупама новобрдске области; један од њих, извесни Радич син Ђурашина држао је два манастира посвећена Светом Луки, оба у Тополници. Један се налазио, изгледа, код села Братиловца а други код села Крајни дел (ВОА, TD 1048: 576, 599). Ово су очито били властелински манастири, будући да су се налазили у рукама световног лица, властелина Радича који је био у роду с Анђелима.

Наведени примери показују колико је фамилија Анђела, захваљујући својим поседима али, пре свега, изузетним политичким каријерама браће Анђеловић, била присутна и утицајна на подручју жупе Тополнице. Стога је разумљиво што се епитет Ангелова/Анђелова проширио у народу са конкретног насеља на територију целе жупе/нахије. У званичним османским документима назив нахије је, међутим, остао исти – Тополница, док је село и у 16. веку уписивано на више начина, као: Ангели, Ангелова, Ангела Тополница или Ангелова Тополница.

Нахија Тополница није имала свој центар – нефс, баш као што га није имала ни једна од суседних нахија које су припадале новобрдској рударској области, односно султановом хасу Ново Брдо. За све њих, па и за Тополницу која није била део хаса јер у њој није било рударења, управни центар било је Ново Брдо. Новобрдска рударска област је иначе, према попису из 1498. године (ВОА, TD 28), обухватала осамнаест, територијално не нарочито пространих нахија које су биле организоване у складу с рударско-топионичарском производњом; ова организација наслеђена је из предтурског времена.¹³ Једна од нахија односно жупа била је и Крива Река која је бројала шеснаест села груписаних на простору који се непосредно налазио на Ново Брдо, северно и западно од њега, између планине Кознице и ушћа Криљевачке реке у Криву Реку односно до врха Модра Глава.¹⁴ Нахија Крива Река је, дакле обухватала само горњи део поречја Криве Реке, од села Извор до села

13 Нахије су биле: Крива Река, Старо Село, Криљева, Јасеновик, Сирче, Кременат, Објаст, Глама, Мучибаба, Дебрчан, Сутеска, Морава, Каратонлу, Богарина/Бугарина, Труповштица, Лесковица, Бања и Островица. Детаљније о томе в. Катић 2024.

14 Села су била: Никшина кола (данас Нишино коло, потес у атару Маревца), Рајкова кола (Рајко-коло, потес у Маревцу), Мартинце кола (непознато), Миловче кола (непознато), Ливаде (Голема Ливада, махала Маревца), Недеља (непознато), Данковце (непознато), Драголишница (Драголисица, махала Маревца), Рнатовце (непознато), Дејаковце (Дајаковц, потес Маревца), Модри поток (Модри поток, махала Маревца), Минчевце (непознато), Клоковце (Клоковч, махала Маревца), Гоисалица (Госаљци, махала Извора), Тулар (непознато) и Мирка (можда Мирковци, махала Извора?) (ВОА, TD 28: 66-74).

Криљева, које је пак припадало посебној нахији Криљева. Ново Брдо је сматрано делом области Криве Реке, будући да се у већ поменутом дубровачком документу из 1398. године, наводи да је оно *in loco vocato Criva Riecha*. Исти документ бележи извесног Милоша Драголишића становника Новог Брда који је раније заложио своје *коло* тј. топионицу неком Дубровчанину Никши. Драголишић је, према исправној претпоставци Атанасија Урошевића, потицао из данашње махале Драголисице која се налази у близини Нишиног кола и Новог Брда (1950: 77), а која је 1498 забележена као село Драголишница у нахији Крива Река (ВОА, TD 28: 69).

Дакле, област Криве Реке у средњем и раном новом веку није идентична с облашћу Тополнице. Ове две нахије нису се чак ни територијално додиривале; између њих су се налазиле нахије Јасеновик, Кременат и Сирче које су покривале средњи део тока Криве Реке до Каменице.¹⁵ На југозападу је Тополница била ограничена нахијама Глама и Морава.¹⁶ У 16. веку нахија Крива Река је спојена с Криљевом¹⁷ али ни тада није постала суседна Тополници (ВОА, TD 133: 30-31, 34, (ВОА, TD 234: 23-27).

Према скоро комплетним пописима Вучитрнског санџака из 15. века (ВОА, МАД 16; ВОА, TD 1048) нахија Тополница је бројала око 120 села, од тога око 10% селишта – мезри. Пописи из 16. века региструју отприлике исти број насеља, што значи да је демографска ситуација била мање-више стабилна и да се обим нахије није мењао. Поједина села би, додуше, од пописа до пописа мењала статус у селиште-мезру и обрнуто из мезре у село у зависности од броја људи које би пописивачи затекли на терену.¹⁸ Последњи сачувани тапу тахрир дефтер Вучитрнског санџака из 1570/1571. године (ТКГМ, ТТd. 124)¹⁹ не само да бележи села по областима тј. нахијама већ претходно даје и својеврстан садржај сваке нахије односно списак села дотичне области с укупним приходима сваког села; често се на том списку нађе и понеки манастир или црква који су са својим поседима представљали засебан извор пореских прихода (види Прилог 1).²⁰

15 Вид. карту у Катих 2015, 160.

16 Поједина рубна тополничка села су понекад уписивана у суседне нахије. Тако је Каменица 1498. године уписана у нахији Сирче (ВОА, TD 28: 30).

17 Нахија је бројала свега пет села североисточно од Новог Брда: Криљеву, Глоговицу и Црешњу, које се помињу раније у Хиландарској повељи деспота Стефана Лазаревића из 1411. године, као и села Пангинце (данас Понтица, заселак Криљеве) и неидентификовано Гостово коло (ВОА, TD 28, 97–100).

18 На пример, село Братиловце је у попису из 1544. уписано као мезра а 1570/71. као село, јер је у међувремену поново насељено. Мезре Влахотинце и Влаштица имале су статус села 1544. али су 1570/71. године постале мезре (ТКГМ, ТТd. 124: 81a, 92b, 93a).

19 Дефтер је без датума али са тугром султана Селима II (1566–1574). Попис Вучитрнског, као и околних санџака: Крушевачког, Призренског, Скадарског и Дукађинског, започет је у јесен 1568. године а пописне књиге завршене су током 1570. и 1571. године. Детаљније в. Катих 2010: 11.

20 На пример, на списку Тополнице налазе се цркве Светог Јована у близини села Прибовца, северозападно од Враћа и црква Светог Ђорђа код Рајановца. Остале цркве и манастири убележени су изван прегледног списка нахије, у оквиру пописа села у којима су се налазили; у Копривници је била црква Светог Николе (ТКГМ, ТТd. 124: 78b), у селу Катун Црква била

Будући да је оваква врста дефтера најпоузданији извор за утврђивање опсега одређене области, одлучили смо да он послужи као предложак за израду карте Тополничке нахије у 16. веку (види Прилог 2). Тешкоћу у раду представљала је чињеница да је један број села, који је у другој половини 16. века већ био у замирању, ишчезао не оставивши за собом никаквог трага на терену нити у локалној топонимији. Такође је ова област у 19. веку претрпела знатне етничке промене које су довеле до мењања назива насеља односно до појаве нових, албанских имена које су донели досељеници. Из тог разлога су нека стара села остала неидентификована или несигурно убицирана. Ипак, то није утицало на прецизно утврђивање граница саме жупе/нахије Тополнице. Наиме, пописи суседних области из истог периода, којима располажемо, пружили су чврсту основу за разграничење између нахија; на пример, знамо да је Гњилане припадало Тополници а суседни Станишор нахији Глама, да су Ропотово и Панчело били у Тополници а Дреновце, Томанце и Кормињане у нахији Изморник у Крушевачком санџаку и тако даље. С тога, неидентификована насеља или поједине црквене објекте треба у будућности тражити само унутар утврђеног простора нахије Тополнице (види карту у Прилогу 2) а никако изван њега.

Тополничка насеља према попису из 1570/1571. године²¹

Име села у преводу на српски језик	Име села у турској транскрипцији	Савремени назив
Ангелова Тополница	Angelova Topolnica	Топоница
Андровце	Androfcę	Андровац
Божовце	Bojofcę	Божевце
Боличка	Bolička	Поличка
Боличка Доња	Dolna Bolička	Поличка
Боровце	Borofcę	Беривојце
Брајановце	Brayanofcę	непознато
Братиловце	Bratilofcę	Братиловце
Буњинце, мезра	Buninçe, mezra'a	непознато
Бујновце	Buynofcę	Бујновце
Бусовата	Busovata	Бусовата
Велимировце	Velimirofcę	Шаварине (?), потес ²²
Влахотинце, мезра	İvlahotinçe, mezra'a	непознато
Влаштица, мезра	İvlaştica, mezra'a	непознато

је црква Данко (Исто: 84а), а у селу Седлар манастир Текла односно манастир Свете Текле (Исто: 70b). У Тополници су, према османским пописима, постојала и претходно већ поменути два манастира посвећена Светом Луки као и још неке цркве.

- 21 Ознака д.и. у колони у којој су имена у преводу на српски, односно n.d. у колони где су имена у турској латиничној транскрипцији значе *групо име* (тур. *nam-i diğەر*) насеља; може бити старији или новији назив насеља који је равноправно у то време био у употреби поред постојећег.
- 22 Урошевић 1950: 88, бележи истоимене њиве у атару Беривојца. Ово би могла бити позиција некадашњег села јер се 1455. године водило под именом Шеваре (Hadžibegić, Handžić i dr. 1972: 208). У сумарном и опширном дефтеру из 1477/78. године бележи се као Болмировце другим именом Шеваре (ВОА, МАД 16: 56b; ВОА, ТД 1048: 607). У каснијим пописима само Велимировце (ВОА, ТД 133: 209)

Гаголовце	Gagolofçe	Гоголовце
Глама д.и. Стража, дербенд	Glama n.d. İstrağa	Стража
Глобарица	Globariça	Глобарица, потес ²³
Гњилане	İgnilane	Гњилане
Горунац	Gorunaç	Горун, потес ²⁴
Гризи ме ²⁵	Grizi me	Гризиме
Грлинце	Grlinçe	Грлинце, потес ²⁶
Дажданица	Dajdaniça	Даждинце
Десиловце	Desilofçe	Десивојце
Димница	Dimniça	Гминце ²⁷
Дојковце	Dojkofçe	Дајковце
Дренкова	Drenkova	непознато ²⁸
Дурутај	Durutay	ишчезло ²⁹
Душинце	Duşinçe	Душица, махала Врућевца ³⁰
Ђурчинце	Gürçinçe	Ђуричка, потес ³¹
Зарвинци д.и. Драгосаница	Zarvinçi n.d. Dragosaniça	Зарбинце
Ивановце	İvanofçe	Ивановац, потес ³²
Извор Горњи д.и. Лутеш	Gorna Izvor n.d. Luteş	Литеш, махала Зарбинца
Извор Доњи	Dolna İzvor	непознато
Каменица	Kameniça	Косовска Каменица
Кани Дол	Kani Dol	Каник, потес ³³
Карачева	Karaçeva	Горње Карачево
Карачева Мала	Mala Karaçeva	Доње Карачево

23 Потес у атару села Божевца (Урошевић 1950: 105-106).

24 Топографски назив у атару Десивојца (Урошевић 1950: 121).

25 Овако написано, одвојено као две речи.

26 Потес код Новог Села (Урошевић 1950: 125).

27 Као *Dminzi in Hogoste* забележено код Лукаревића (Динић 1957: 73).

28 Село је 1571. године уписано са четири пореска обвезника уз напомену да се обрађује споља тј. да његова имања обрађују становници једног или више суседних села, чија имена нису наведена (ТКГМ, ТТд. 124: 90b).

29 У 15. и првим деценијама 16. века бележено је под именом Дурути (Катић 2020: 116; ВОА, МАД 16: 53b; ВОА, ТД 1048: 582-583; ВОА, ТД 133: 556). Село је деценијама имало стабилан број становника: у попису 1477/78. регистровано је 30 кућа и 9 неожењених (ВОА, ТД 1048: 583) а првих деценија 16. века 34 куће (ВОА, ТД 133: 556-557). Међутим, у време прикупљања података за попис из 1525/26. године становници су побегли из села што је као напомена и унето у попис док су подаци о старешинама 34 домаћинства преписани из неког старијег пописа (ВОА, ТД 133: 556). У попису из 1570/71. године, када је село регистровано као празно већ дуже време, објашњено је укратко шта се догодило. Наиме, изгледа да је пре 1525/26 дошло до пораста несигурности на подручју Вучитрског санџака, учесталих пљачкашких напада и другог, због чега је постављен посебан истражитељ, извесни Хусејин-бег. Он је спровео казнену експедицију након чега су неки људи из Дурута обешени а остали су побегли. Село је дуже времена остало празно а онда је дошло осам породица из Скадарског санџака и населило се на селишту. Пописани су 1544. године али су се и они одселили после извесног времена. У време пописа 1570/71. године у селу није било више никога (ТКГМ, ТТд. 124: 91b). Казнена експедиција Хусејин-бег захватила је тада и село Команицу (данас Комани, махала Десивојца).

30 Урошевић 1950: 120.

31 Назив за шуму у атару села Робовца (Урошевић 1950: 104).

32 Топографски назив у атару Фирићеје (Урошевић 1950: 95).

33 Потес крај Катунског потока, између Рогачице и Доњег Карачева.

Катун Мали, мезра	Küçük Katun, mezra'а	ишчезло ³⁴
Катун Црква	Katun Çrkva	ишчезло ³⁵
Кијева Мала	Mala Kiyeva	Кијево
Клишелин ³⁶ , мезра	Klişelik, mezra'а	Клишаљиска махала ³⁷ , Зарбинце
Клаћница	Klakinça, mezra'а	ишчезло ³⁸
Клашичић	Klaşičik	непознато
Ковач Крушевица	Kovaç Kruşeviça	непознато
Коздол, мезра	Kozdol, mezra'а	непознато ³⁹
Коло Лешић	Kolo Leşik	Кололеч
Кончуљ	Konçul	Кончуљ
Копривница	Koprivniça	Копривница
Коретин	Koretin	Коретин
Коретишта Доња	Dolna Koretišta	Коретиште
Крајин Дол	Krayin Dol	Крајнидел
Крушевица Горња	Gorna Kruşeviça	непознато
Крушевица Доња	Dolna Kruşeviça	непознато
Кршљан	Krşlan	Кршљанци
Кукавица	Kukaviça	Кукавица, потес ⁴⁰
Команица	Komaniça	Комани, махала Десивојца
Липова Глава	Lipova Glava	непознато ⁴¹
Мажинци	Majinçi	непознато
Мањевац	Manevaç	Мањевац
Мањевац (други)	Manevaç-i diğer	непознато
Мањевац, мезра	Manevaç, mezra'а	непознато ⁴²
Марјан, мезра	Maryan, mezra'а	Мајран, потес ⁴³
Мачар	Maçar	Мочаре
Миланча	Milança	Милинци, махала Драговца ⁴⁴

34 Налазила се у близини села Катун Црква и села Рашиновце, вероватно данашњег Новог Села (TKGM, TTd. 124: 84a).

35 Налазило се негде у близини Катунског потока. У пописима се у селу бележи неидентификована Црква Данко.

36 У ранијим пописима забележено као Клишин (BOA, TD 22: 118; BOA, TD 133: 594)

37 Несигурна убикација.

38 Према напмени коју је писар унео у дефтер, имања Клаћнице обрађивали су становници Ходановца (Одановце), Грлинца (данас потес код Новог Села) и Рашиновца (највероватније данашње Ново Село), што значи да мезру треба тражити између поменутих насеља (BOA, TTd. 124: 76b).

39 Земљу овог селишта обрађивали су становници Карачева (TKGM, TTd. 124: 82b).

40 Налази се између Одевца и Ропотова.

41 Липова Глава забележена је више пута у Књизи дуговања Михаила Лукаревића (Динић 1957: 41, 54, 85, 87, 88). У дефтерима се региструје као Липова Глава (167 *Rûm-ili defteri*: 333; BOA, TD 133: 543) и Лепоглава (BOA, MAD 16: 56b; BOA, TD 1048: 606)

42 Обрађују је становници једног од Мањеваца и неидентификованог села Шанковца (TKGM, TTd. 124: 90a).

43 Данас назив за њиве између Новог Села и Брезнице (Урошевић 1950: 125, 128). Према наводи ма из пописа, налазила се близу села Грлинца а обрађују је становници Грлинца и Рашиновца, односно, како смо закључили, Новог Села (TKGM, TTd. 124: 65a, 96a).

44 На списку села нахије Тополнице (в. Прилог 1) унето је с ближом одредницом да се налази у близини села Андровца, које је припадало Тополници и Драгосалице које нема на списку

Мохач д.и. Моховце	Mohaç n.d Mohoççe	Муховац
Мучивар Велики ⁴⁵	Muçivar-i Büzürk	Мучиврце
Мучивар Доњи ⁴⁶	Dolna Muçivar	Мучиврце
Негровац, мезра	Negrovaç, mezra'a	Селиште, потес ⁴⁷
Ограђеник	Ograkenik	Ограђе
Орљане	Orlane	непознато ⁴⁸
Отоловце ⁴⁹	Otolofçe	Одевце? ⁵⁰
Панчел	Pançel	Панчело
Пасјан	Pasyan	Пасјак
Пелин Дол	Pelin Dol	ишчезло ⁵¹
Петковце	Petkofçe	ишчезло ⁵²
Пијавица	Piyaviça	непознато
Планинце	Planinçe	Планица, потес ⁵³
Подвиз (Подвизд) Горњи	Gorna Podviz	непознато
Понешов Кола	Ponešov Kola	Понеш
Прибовци	Pribofçi	Прибовце
Прибојовци	Priboyoçfi	непознато
Прилепница	Prilepniça	Прилепница
Радиловце, мезра	Radilofçe, mezra'a	непознато
Радуловце	Radulofçe	Радловце, махала Братиловца ⁵⁴
Радуловце (друго)	Radulofçe	непознато ⁵⁵
Рајкош	Raykoş	ишчезло ⁵⁶

тополничких насеља. Андровац се налази на Андоровачкој планини, североисточно од Јањева а у његовом суседству је село Драговац са махалом Милинци. Дрвоселица је вероватно стари назив Драговца, с обзиром да је у попису војнука из 1455. године исто село уписано као Драгоселце (Катић 2020: 66).

- 45 У 15. веку бележи се као Мучиварце Горње (ВОА, TD 1048: 571; ВОА, MAD 16: 52а).
- 46 У пописима из 15-ог и првих деценија 16-ог века уписано као Доњи Мучиварци (ВОА, MAD 16: 51а; ВОА, TD 1048: 557; ВОА, TD 977: 203).
- 47 Према наводима из дефтера (ТКГМ, ТТд. 124: 64b) запустело село Негровце налазило се поред Малог Ропотова, највероватније на месту данашњег потеса Селиште југоисточно од М. Ропотова (ВИГ 632-3-3 Лесковац 1:25.000)
- 48 Године 1455. забележено као Орла Лази (Катић 2020: 121, 258).
- 49 Такође уписивано и као Отиловица (ВОА, MAD 16: 31b) и Отолавце (ВОА, TD 977: 198).
- 50 Несигурна убикација.
- 51 Налазило се код потока Пелиновац, источно од Коретина, у атару села Дајковце. Урошевић (1950: 110) бележи у Дојковцу (Дајковцу) назив за њиве - Пелиновац.
- 52 Седамдесетих година 15. века било је привремено напуштено и тада је пописано као мезра уз напомену да његову земљу обрађују становници Гњилана (ВОА, TD 1048: 567). Касније је поново насељено и у 16. веку се региструје као село. Налазило се негде у близини Гњилана.
- 53 Потес код Крајнидела.
- 54 Налази се на левој страни Фиређејског потока, детаљније в. Урошевић 1950: 94. У књизи Михаила Лукаревића село се помиње као Радулинци у Тополици (Динић 1957: 50, 82).
- 55 Село је заведено у попису из 1570/71. године с напоменом да у њему нико не живи и да његова имања обрађују други људи али без назива села из којих потичу (ТКГМ, ТТд. 124: 96а).
- 56 Налазило се негде у близини Гминца, односно између Гминца и Свирца. Наиме, у попису из 1525. године стоји напомена да је Рајкош близу Трепање (ВОА, TD 133: 572). Село Трепања налазило се у атару данашњег Свирца где постоји потес Трепањски поток тј. Прони Трепањес (Урошевић 1950: 96). На Ђенералштабној карти Краљевине Србије КР-II-2-3.11

Рашиновце	Raşınofçe	Ново Село ⁵⁷
Рогачица	Rogaçıca	Рогачица
Ропотова Велика	Ropotova-i Büzürg	Велико Ропотово
Ропотова Мала	Mala Ropotova	Мало Ропотово
Рупотица	Rupotıca	Рупиште, махала Братиловца ⁵⁸
Свињарина	İsvınarına	непознато
Свође/Сводна	İsvodye/İsvodna	непознато
Сврдловица	İsfirdolofçe	неутврђено
Седлар	Sedlar	Седларе
Селештор	Seleştör	непознато ⁵⁹
Стануловце	İstanulofçe	Станиловац
Стрезова	İstrezova	непознато ⁶⁰
Стреларица	Istrelarıca	Стрелица
Стрепко/Штрико ди Штикаљ	Strepko/S(Ş)tripko n.d İştikal	ишчезло ⁶¹
Сухаринце	Suharinçe	Сухарно
Трешиљ	Treşil	ишчезло ⁶²
Трстена	Trstena	Трстена
Горњи Убожац	Gorna Uboşac	Босце
Доњи Убожац	Dolna Uboşac	Босце
Средњи Убожац	Sredna Uboşac	Босце
Феређеја	Ferekeya	Фиређеја
Хогоште	Hogoşte	Огоште
Ходановце	Hodanofçe	Одановце
Хрупина	Hrupina	ишчезло ⁶³
Церје Горње	Gorna Çerye	непознато
Церје Доње	Dolna Çerye	непознато
Церје Средње	Sredna Çerye	непознато
Црпор, мезра	Çırçor	Џицорка, потес ⁶⁴
Чараковце	Çarakofçe	Чараковце

(Свирци) уцртан је велики потес Трпања, јужно и југозападно од села Свирце, који захвата горњи ток истоименог потока.

- 57 Убикација је изведена на основу напомена уз мезре Клаћницу, коју обрађују становници суседних села Ходановца, Грлинца (између Одановца и Новог Села) и Рашиновца (TKGM, TTd. 124: 76b), и мезру Марјан (између Новог Села и Брезнице), коју обрађују становници Грлинца и Рашиновца (Исто: 65a, 96a)
- 58 Према напомени у дефтеру, село Рупотица се налазило у близини Радуловца тј. данашње махале Радловце, села Братиловца и у њему је био манастир Лука Црква (TKGM, TTd. 124: 86b). На пола сата хода од Радовца налази се данас махала Рупиште и у њој трагови две цркве, на местима Црквисте и Присој (Урошевић 1950: 94).
- 59 У војничком дефтеру из 1455. године бележи се као Селоштор а у попису из 1486. као Селошдер (Катић 2020: 67).
- 60 Није идентично Стрезовцу у долини Криве Реке јер је то село (İstrezovçe) припадало нахији Сирче (TKGM, TTd. 124: 23b)
- 61 Можда има везе са Штрбим брегом близу Одановца?
- 62 У дефтеру је забележено (TKGM, TTd. 124: 70v) да се у близини овог села налази мезра Црпор, данас потес Џицорка код Прилепнице. Дакле, Трешиљ или Тршиљ/Тршељ налазио се у суседству Прилепнице.
- 63 Вероватно се налазило код истоименог потока Рупина у близини Мучиварца.
- 64 Југоисточно од Прилепнице, ВГИ 1:25.000 Лесковац 632-3-3

Цериш, мезра	Çeriş, mezra'a	непознато ⁶⁵
Шанковце	Şankofçe	непознато
Шипашница Горња	Gorna Şipaşnica	Горња Шипашница
Шипашница Доња	Dolna Şipaşnica	Доња Шипашница
Штитар	İştitar	непознато

Жупа/нахија Тополница заузимала је простор од изворишта Зарбинске и Десивојске реке, северозападно од Врања, па све до Гњилана, укључујући и Гњилане с делом његове околине. Пружала се правцем североисток-југозапад а обухватала је такође слив Огошке реке, доњи ток Криве Реке, леву страну Биначке Мораве од ушћа Криве Реке до Гњилана и део Биначке Мораве кроз Кончуљску клисуру, као и неколико села уз Брасаљску реку, северозападно од Гњилана.⁶⁶ Са оновременом нахијом Криве Реке није се додиривала, још мање поклапала, јер је ова обухватала само мало подручје око Новог Брда, између планине Кознице и Криљевачке реке; простирала се у горњем делу поречја Криве Реке, од села Извор до села Криљеве. Остатак тока Криве Реке био је покривен нахијама Криљева, Сирче и Кременат. Временом, се обласни назив Крива Река проширио на већи део речног тока, најпре на нахију Криљеву која јој је припојена већ у 16. веку, а касније, како је опадало рударење у новобрдској рударској области и како се мењала управна организација, и на остале две.

Тополница, која је територијално и по броју насеља била знатно већа од свих побројаних нахија, у административном погледу није припадала султановом рударском хасу Новог Брда, али је на сваки други начин била везана за њега. Ново Брдо је представљало управни и привредни центар шире регије у којем су пословали и појединци из Тополнице; тврђавски посадници Новог Брда су такође, као вид издржавања, имали право да убирају пореске приходе неких тополничких села. Тополничка насеља су углавном била мала или средње величине (25-35 домаћинства). Најмногољуднија, која су имала преко 50 кућа били су Велико и Мало Ропотово који су скупа имали преко 90 домаћинства, Коретин (53 куће, 21 нежењени и две удовице), Гњилане и Прилепница. Само село Анђелова Тополница у то време није било нарочито многољудно; имало је 15 хришћанских и два муслиманска домаћинства и пет нежењених хришћана (ТКГМ, ТТd. 124: 69b, 71b-72b). Становништво је доминантно било словенско хришћанско, а тек у понеком селу се уочавају имена из албанског народног ономастикона. Муслимана је у овом периоду такође било веома мало и тек понегде; најбројнији били су у Гњилану. Детаљнија демографска истраживања ове области у периоду османске владавине тек треба обавити а утврђивање граница и насеља жупе односно нахије Тополнице је тек први корак на том путу.

НЕОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

ВОА: Т. С. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (Istanbul)

МАД: Maliye defterleri: 16, 97.

65 Напазила се негде у близини села Гризиме (ТКГМ, ТТd. 124: 68a).

66 Паралово је, на пример, у првој половини 16. века уписано у нахији Тополници (167 Rûm-ili defteri: 332) али је изостало у попису из 1570/71. године.

TD: Tapu Tahrir defterleri: 9, 22, 28, 133, 234, 377, 977, 1048.

TKGM, T.T.d.: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşivi (Ankara), Tapu Tahrir defterleri: 124.

ОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

167 Rûm-ili defteri: 167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530). Dizin ve tıpkı basım, II.

Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2004.

Hadžibegić-Handžić 1972: Hamid Hadžibegić, Adem Handžić i Ešref Kovačević. *Oblast Brankovića, opširni katastarski popis iz 1455. godine*. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu, 1972.

Miklosich 1858: Franz Ritter von Miklosich. *Monumenta Serbica spectantia Historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*. Vienna: Apud Guilelmum Braumüller.

Динић 1957: Михаило Динић. Из Дубровачког архива. I. Београд: Српска академија наука.

Катић-Гарић Петровић 2012: Татјана Катић - Гордана Гарић Петровић. „Османски Алтин (Ал-тун-или) 1477. године“. *Мешовија праћа* 33, 93-112.

Катић 2010: Татјана Катић, *Ойширни њојис Призренској санџака из 1571. године*. Београд: Историјски институт.

Катић 2020: Татјана Катић, *Војнучки дефтер из 1455. године за санџаке Крушевац, Вучијерн, Призрен и вилајете Звечан, Јелеч, Рас, Сенице и Ходигег*. Београд: Историјски институт.

Катић 2021: Татјана Катић. „Зеамет Влаха Вукове земље 1477. године“. *Мешовија праћа* 42, 39-59.

ЛИТЕРАТУРА

Garić Petrović, Amedoski 2014: Gordana Garić Petrović–Dragana Amedoski. „Zagrlata: from Serbian župa to Ottoman nahiye“. *Journal of Oriental and African Studies* 23, 101–126.

Stavrides 2001: Theoharis Stavrides. *The Sultan of Vezirs; The Life and Times of the Ottoman Grand Vezir Mahmud Pasha Angelović (1453-1474)*. Leiden: Brill.

Jireček 1879: Constantin Joseph Jireček, *Die Handelstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters: Historisch-geographische Studien*. Prag: Verlag der K. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften.

Динић 1962: Михаило Ј. Динић. *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни*. II део. Београд: Српска академија наука и уметности.

Катић 2015: Татјана Катић. „Село Ајновце и нахија Кременат у турским дефтерима 15. и 16. века“. *Косовско-меџохијски зборник* 6, 151–164.

Катић 2024: Татјана Катић. „Топионице – језгра нових насеља у рударским областима Вучитрнског санџака (15–16. век)“. *Историјски часопис* 73,-... (у припреми за штампу).

Маџура и др. 2001: Милош Маџура и др. *Насеља и сџановништво области Бранковића 1455. године*. Београд: Српска академија наука и уметности

Мијатовић 1979: Радослав Мијатовић. „Средњовековне жупе дуж Лима“. *Симпозијум Сеоски дани Срејена Вукосављевића* 7, 209–223.

Мишић 2003: Сениша Мишић. „Територијално-управна организација Полимља (XII–XIV)“. *Краљ Владислав и Србија XIII века*. Београд: Историјски институт, 73–87.

Новаковић 1879: Стојан Новаковић. „Ново Брдо и врањско Поморавље у историји српској XIV и XV века“. *Годишњица Николе Чујића* III, 263–355.

Новаковић 1911: Стојан Новаковић. „Манастир Убожац. Приложак к средњовековној географији српских земаља“. *Глас СКА LXXXVI*, 141–150.

Руварац 1890: Иларион Руварац. „Манастир Убожац“. *Коло, лист за забаву и књижевност* бр. 33, год. II, 52–53.

Тодић 2013: Бранислав Тодић, „Манастир Убожац“. *Косовско-меџохијски зборник* 5, 67–88.

Урошевић 1950: Атанасије Урошевић. *Новобрдска Крива Река – антропогеографска испитивања*. Београд: Српска академија наука.

Прилог 1.

Латинична турска транскрипција османског списка насеља нахије Тополице
из дефтера ТКГМ, ТТд. 124 са факсимилом.

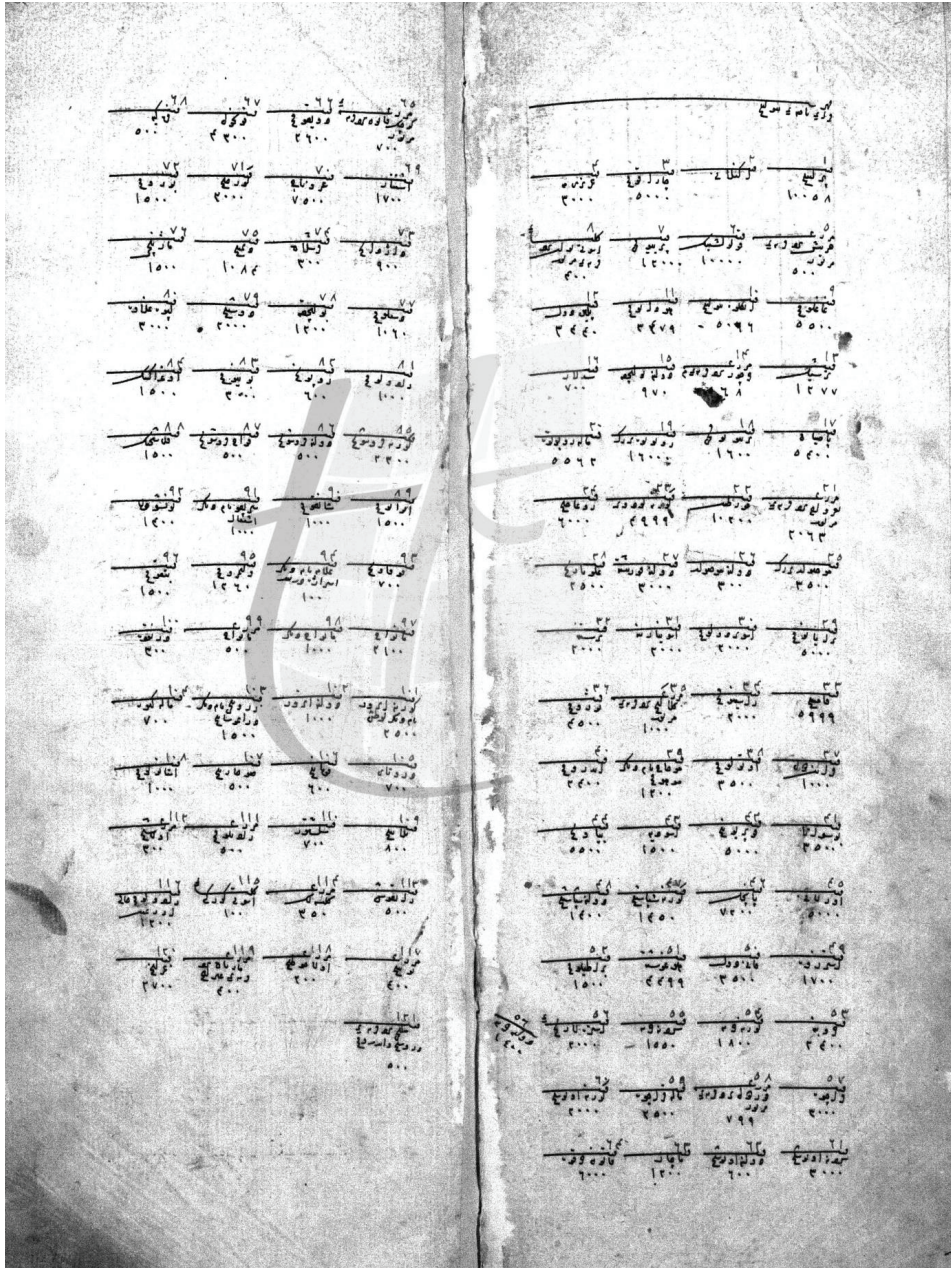
Fihrist-i kurâ-yı nahıye-i Topolnica

1. Karye-i Prilepniça 10058	37. Karye-i Krayin Dol 1000
2. Karye-i İgnilane ⁶⁷	38. Karye-i Otolofçe 3500
3. Karye-i Çarakofçe 5000	39. Karye-i Mohaç nâm-i diğēr Mohofçe 1200
4. Karye-i Grizi me 3000	40. Karye-i Androfçe 2400
5. Mezra'a -yı Çeriş nezd-i karye-i mezbûr 500	41. Karye-i Busovata 3500
6. Karye-i Kolo Leşik 10000	42. Karye-i Koprivniça 5000
7. Karye-i Pribofçi 12.000	43. Karye-i İsvodje/İsvodna 1500
8. Kilise-i İsveti Yovan nezd-i karye-i mezbûr 400	44. Karye-i Piyaviça 5500
9. Karye-i Gagolofçe 5500	45. Karye-i Orlane 5000
10. Karye-i Angelova Topolnica 5066	46. Karye-i Pançel 7200
11. Karye-i Hodanofçe 3479	47. Karye-i Gorna Şipaşniça 1450
12. Karye-i Pelin Dol 3440	48. Karye-i Dolna Şipaşniça 1400
13. Karye-i Treşil 1277	49. Karye-i İstrezava 1700
14. Mezra'a-yı Çırçor nezd-i karye-i m. 968	50. Karye-i Kani Dol 3500
15. Karye-i Dolna Bolička 970	51. Karye-i Hogošte 4499
16. Karye-i Sedlar 700	52. Karye-i Bratilofçe 1500
17. Karye-i Pasyan 5400	53. Karye-i Hrupina 2400
18. Karye-i Priboyofçi 1600	54. Karye-i Gorna Çerye 1800
19. Karye-i Ropotova-i Büzürg 16000	55. Karye-i Sredna Çerye 1550
20. Karye-i Mala Ropotova 5562	56. Karye-i Istrelariça 2000 56. Karye-i Dolna Çerye 1400
21. Mezra'a-yı Negrovaç nezd-i karye-i mezbûr 2063	57. Karye-i Karaçeva 3000
22. Karye-i Koretin 10200	58. Mezra'a-yı Kozdol nezd-i karye-i mezbûr 799
23. Karye-i Gorna Podviz 4999	59. Karye-i Mala Karaçeva 2500
24. Karye-i Rogaçiça 6000	60. Karye-i Gorna Uboşac 2000
25. Karye-i Muçivar-i Büzürk 3500	61. Karye-i Sredna Uboşac 3000
26. Karye-i Dolna Muçivar 300	62. Karye-i Dolna Uboşac 600
27. Karye-i Dolna Koretišta 3000	63. Karye-i Maçar 1200
28. Karye-i Globariça 2500	64. Karye-i Katun Çrkva 6000
29. Karye-i Brayanofçe 5000	65. Mezra'a-yı Küçük Katun nezd-i karye-i mezbûr 700
30. Karye-i İsfirdolofçe 2000	66. Karye-i Doykofçe 2600
31. Karye-i İsvinarina 2000	67. Karye-i Konçul 4300
32. Karye-i Trstena 2000	68. Karye-i Ferekeya 500
33. Karye-i Kameniça 5999	69. Karye-i İştitar 1700
34. Karye-i Raşinofçe 2000	70. Karye-i Gorunaç 750 ⁶⁸
35. Mezra'a-yı Kelakiça nezd-i karye-i mezbûr 1000	
36. Karye-i Bojofçe 4500	

67 Уз село није уписан приход од 5000 акчи (ТКГМ, ТТд. 124: 67b)

68 Грешком писара унет је приход од 7500 акчи. У детаљном попису овог села које је имало свега три куће и једног нежењеног стоји тачан износ од 750 акчи (ТКГМ, ТТд. 124: 84a).

71. Karye-i Gorçinçi 2000	98. Karye-i Manevaç-i diğer 1000
72. Karye-i Borofçe 1500	99. Mezra‘a-yı Manevaç 500
73. Karye-i Dajdaniça 900	100. Karye-i Drenkova 300
74. Karye-i Krşlan 300	101. Karye-i Gorna İzvor nâm-i diğer Luteş
2500
75. Karye-i Dimniça 1084	102. Karye-i Dolna İzvor 1000
76. Karye-i Majinçi 1500	103. Karye-i Zarvinçi nâm-i diğer
Dragosaniça 1500
77. Karye-i Desilofçe 1060	104. Karye-i Mala Kiyeva 700
78. Karye-i Bolička 1200	105. Karye-i Durutay 700
79. Karye-i Duşinçe 2000	106. Karye-i Komaniça 600
80. Karye-i Lipova Glava 3000	107. Karye-i Suharinçe 500
81. Karye-i Radulofçe 1000	108. Karye-i İstanulofçe 1000
82. Karye-i Rupotiça 600	109. Karye-i Planinçe 800
83. Karye-i Buynofçe 3000	110. Karye-i Seleştör 700
84. Karye-i Ograkenik 1500	111. Mezra‘a-yı Radilofçe 500
85. Karye-i Gorna Kruşeviça 2300	112. Mezra‘a-yı İvlaştıça 300
86. Karye-i Dolna Kruşeviça 500	113. Karye-i Raykoş 500
87. Karye-i Kovaç Kruşeviça 500	114. Mezra‘a-yı Klişelik 350
88. Karye-i Klaşiçik 1500	115. Kilise-i İsveti Görge 100
89. Karye-i İvanofçe 1500	116. Karye-i Radulofçe hali ez-raiyyet
1300
90. Karye-i Şankofçe 1000	117. Mezra‘a-yı Buninçe 400
91. Karye-i Strepko/S(Ş)trıpkō nâm-i diğer
İştikal 1000	118. Mezra‘a-yı İvlahotinçe 200
92. Karye-i Poneşov Kola 1400	119. Mezra‘a-yı Maryan nezd-i karye-i
Grliinçe 400
93. Karye-i Kukaviça 700	120. Karye-i Grliinçe 2700
94. Karye-i Glama nâm-i diğer İstraja
derbend 100	121. Karye-i Milança nezd-i karye-i
Drvoseliçe ve Androfçe 500
95. Karye-i Velimirofçe 1260	
96. Karye-i Petkofçe 1500	
97. Karye-i Manevaç 2100	

TKGM, TTd. 124: 64b-65a

Прилог 2.

Карта нахије Тополнице, према попису из 1570/71. године

КАРТА ЋЕ БИТИ ДОСТАВЉЕНА НАКНАДНО

Tatjana M. KATIĆ

SETTLEMENTS OF THE SERBIAN ŽUPA/OTTOMAN NAHIYE
OF TOPOLNICA (15TH-16TH CENTURY)

SUMMARY

Since the time of Konstantin Jireček and Stojan Novaković, the Serbian medieval county (*župa*) of Topolnica, well-known as Anđelova Topolnica, has been incorrectly identified with the area of Kriva Reka in the Novo Brdo region. The scanty medieval sources do not provide sufficient data to reconstruct the *župa*'s territory or the number and names of its settlements. The mentions of Topolnica's villages, churches, and monasteries appear more numerous only in the second half of the 15th and 16th centuries in Ottoman sources – *tapu tahrir defters*. Namely, the Ottoman state, which almost entirely adopted the medieval organization of counties, replacing only the term *župa* with the term *nahiye*, regularly carried out the censuses of settlements and populations throughout the Empire, including the Topolnica county that belonged to the Vučitrn sanjak. Based on the data on Topolnica settlements in the Vučitrn *tapu tahrir defters*, it is possible to determine the scope of the medieval *župa*, i.e., the early modern *nahiye* of Topolnica. So far, only the incomplete census from 1455, containing Topolnica's 54 active villages, eight abandoned villages, and two monasteries, has been published. A significant part of these settlements was successfully identified, but there are also a number of misidentified or untraceable ones. The aim of this paper, based on several unpublished and underused Ottoman censuses from the 15th and 16th centuries, is to correct the position of thus far inappropriately located settlements and to show that the county of Topolnica included about 120 settlements, none of which were situated in the medieval area of Kriva Reka. The Ottoman *defters* also reveal that Anđelova Topolnica was the name of a particular settlement, not the entire county. At the beginning the settlement was called the village of Angeli after the Byzantine family of Angeli, who ruled Thessaly in the 14th century and who, after the Ottoman conquest, settled in Serbia and got estates. Their landholdings were located near the existing village of Topolnica, with which they soon merged and which began to be called Angeli's Topolnica or Anđelova Topolnica.

Keywords: Vučitrn sanjak, Topolnica *nahiye*, Byzantine Angelos family, Mahmud-Pasha Angelović, Ottoman Christian nobility.